

Hospodářské noviny, 11.9.2007

REFORMA VĚDY A VYSOKÝCH ŠKOL SE BLÍŽÍ. KOMU PŘINESE ZTRÁTY A KOMU ZISK?

Václav Hořejší: Problém není v Akademii

Mají-li chystané reformy přinést zefektivnění české vědy, nemohou nebolet. Do budoucna by peníze na výzkum a vývoj rozhodně neměly téct přes dnešních dvaadvacet kanálů. Redukce je nezbytná. Napříště by jich bohatě mělo stačit pět.

Kromě Ministerstva školství, Akademie věd a Grantové agentury ČR by prostředky mohla rozdělovat ještě Technologická agentura (vytvořená za účelem podpory aplikovaného výzkumu) a Úřad pro výzkum a vývoj (ten by mohl vzniknout třeba z dnešní stejnojmenné vládní Rady).

Až přijde ministr

České vědě by také nepochybně prospělo samostatné ministerstvo. Pokud se má totiž výzkum a vývoj opravdu stát prioritou společnosti, pak se o něj musí starat někdo na dostatečně vysoké - tedy ministerské - politické úrovni. Je přitom ovšem důležité, aby příslušný ministr nebyl silný jen politicky. Měl by to být i člověk s odborným renomé. Tak tomu koneckonců bývá v zemích, které podobné ministerstvo mají - třeba ve Francii, Finsku, v Německu či Kanadě.

Rozhodně však nesdílím názor některých svých kolegů, že takové ministerstvo by pak mělo rozdělovat veškeré "vědecké" peníze. Nemyslím si, že by to bylo ku prospěchu věci. Takový úřad by měl hrát spíše roli koordinační a servisní. Z tohoto titulu by se měl nejen snažit získat co největší objem peněz ze státního rozpočtu, ale také připravovat kvalitní zákony, které by usnadňovaly spolupráci mezi výzkumnými institucemi a průmyslem; nebo odstranily překážky pro zaměstnávání zahraničních výzkumníků.

Podobně se přece o příslušné resortní záležitosti starají i stávající ministerstva (například průmyslu a obchodu, zemědělství nebo životního prostředí) a vykonávají tak v určitých směrech servisní a koordinační funkce pro soukromé, státní i veřejnoprávní subjekty.

Klíčovým prvkem navrhované reformy výzkumu a vývoje je princip, který lze shrnout do věty: Peníze dostane jen ten, kdo za ně dokáže nabídnout nejen sliby, ale i konkrétní výsledky. To je samozřejmě krok kýženým směrem. Je ovšem ještě důležité dobře nastavit kontrolní mechanismy, aby v jádru správný princip nevedl k samoúčelné produkci bezcenných knih nebo nerealizovatelných patentů, za které by si ovšem autoři mohli připočítat body jako za "měřitelný" výsledek.

Staré pověsti české

Návrh reformy má však kromě pozitivních prvků i jedno negativum: bohužel v něm opět ožívá boj proti existenci samostatné Akademie věd. Jakoby právě ona byla hlavním problémem. Opak je přitom pravdou! AV by jistě mohla být mnohem lepší (a vedení by v tomto směru mělo být rozhodně aktivnější a zbavit se co nejdříve veškerého "suchého dřeva" bez ohledu na to, jestli "je to jinde ještě horší"). Většina ústavů ale patří k tomu nejlepšímu v české vědě!

Přesto se do omrzení opakují klišé o "stalinském mastodontu" nebo o samoúčelných ústavech odtržených od vzdělávání studentů. Takový obraz přitom vůbec neodpovídá realitě. V mnoha ústavech AV tvoří více než třetinu osazenstva studenti (doktorandi a diplomanti) a spousta akademiků pravidelně přednáší na vysokých školách. Jen v našem ústavu například tři čtvrtiny vedoucích vědeckých pracovníků pravidelně přednášejí na pěti fakultách a zajišťují každoročně 28 semestrálních přednáškových kurzů!

Nekácejte pevný pilíř

Hlavním důvodem toho, proč se Akademie tak urputně brání zahrnutí pod nějaké ministerstvo, je fakt, že její prostředí je nesrovnatelně průhlednější, méně byrokratické a daleko pružnější.

V chystané reformě bychom se rozhodně měli v první řadě soustředit na ta nejproblematičtější a nejoblávější místa v našem výzkumu a v žádném případě nesmyslně nerušit tu část, které je relativně stabilizovaná.

Autor je ředitelem Ústavu molekulární genetiky AV a profesorem imunologie na PřF UK